

Magdalena Łojewska

Zmiany w ustawie o rachunkowości – wybrane zagadnienia dotyczące sprawozdawczości finansowej oraz próba oceny wywiązania się podmiotów z nowego obowiązku sprawozdawczego

Streszczenie

W artykule opisano zmiany w ustawie o rachunkowości wynikające z wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE. Zwrócono uwagę przede wszystkim na zmiany w zakresie sprawozdawczości finansowej dotyczące rozszerzenia wymogów sprawozdawczych oraz wprowadzenia nowego podziału powiązań pomiędzy jednostkami. Celem badań było sprawdzenie, czy podmioty gospodarcze wywiązują się z nowego obowiązku sprawozdawczego. Otrzymane wyniki świadczą o tym, że większość podmiotów dostosowała się do nowych regulacji, a największy wpływ zmian zaobserwowano w zakresie rachunku zysków i strat.

Słowa kluczowe: ustawa o rachunkowości, sprawozdawczość finansowa, zaangażowanie w kapitale, jednostka stowarzyszona, aktualizacja wartości aktywów.

Klasyfikacja JEL: M41, M48.

1. Wprowadzenie

W odpowiedzi na zmieniające się potrzeby użytkowników sprawozdań finansowych, wynikające z dynamiki życia gospodarczego, oraz pojawiające się nowe potrzeby w tym zakresie, rachunkowość podlega ciągłemu rozwojowi. W Polsce przejście od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki wolnorynkowej wywołało konieczność wprowadzenia ogromu zmian w regulacjach prawnych, w tym tych dotyczących rachunkowości. W styczniu 1991 r. wydano Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie zasad prowadzenia rachunkowości, a w październiku 1991 r. została wydana Ustawa o badaniu i ogłaszaniu sprawozdań finansowych oraz biegłych rewidentach i ich samorządzie. Dzięki wprowadzonym w tamtym okresie regulacjom ustanowiono jednolite dla wszystkich podmiotów zasady księgowania, wyceny aktywów i pasywów, sporządzania sprawozdań finansowych, a także sposoby przeprowadzania inwentaryzacji. Opracowany został szczegółowy wzór bilansu i rachunku zysków i strat. W związku z rozpowszechnianiem się technologii informatycznych zostały też przygotowane zapisy dotyczące prowadzenia księgowości z użyciem komputera (Grzybek 2014, s. 57–59). Warto zwrócić uwagę na to, że we wprowadzonych w tamtym czasie regulacjach uwzględniono już część wymogów czwartej dyrektywy Rady 78/660/EWG, mimo że Polska nie była jeszcze wtedy członkiem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.

W 1994 r. została wprowadzona ustawa o rachunkowości (Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...). Treść ustawy była zgodna z treścią dyrektyw UE oraz międzynarodowymi standardami rachunkowości (MSR). Decyzja o wzorowaniu się na międzynarodowych rozwiązaniach w trakcie tworzenia ustawy o rachunkowości wynikała ze świadomości konieczności korzystania z doświadczenia innych państw i instytucji branżowych (Fałowski 2016, s. 13). W kolejnych latach ustawa o rachunkowości była aktualizowana, niektóre zapisy zostały całkowicie usunięte, inne przeformułowane lub utworzono zupełnie nowe. W 2015 r. zakończyło się dwuetapowe wdrażanie dyrektywy 2013/34/UE¹. Ustawa została znowelizowana w znacznym zakresie, wprowadzono liczne zmiany dotyczące sporządzania jednostkowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych, sprawozdań z działalności, a także badania sprawozdań finansowych (Trzpioła 2016, s. 7).

Celem artykułu jest omówienie zmian w sprawozdawczości finansowej wynikających z nowelizacji ustawy o rachunkowości zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz niektórych innych ustaw. Ze względu na to, że jest to obszerny temat, analizie poddano tylko dwa elementy

---

¹ W grudniu 2016 r. zapisy dyrektywy 2013/34/UE dotyczące ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki i grupy zostały zastąpione zapisami implementacji dyrektywy 2014/95/UE.

sprawozdania finansowego, tj. bilans oraz rachunek zysków i strat. Większość zmian w nich wprowadzonych wynika z przedefiniowania pojęć odnoszących się do powiązań pomiędzy podmiotami. Zweryfikowano także, czy oraz w jakim stopniu jednostki gospodarcze wywiązały się z ciążącego na nich nowego obowiązku sprawozdawczego.

Zmiany w sprawozdawczości finansowej będące przedmiotem badań prezentowanych w tym opracowaniu mają służyć użytkownikom sprawozdań finansowych. Sprawozdanie finansowe dotyczące sytuacji majątkowo-finansowej jednostki i świadczące o jej operatywności ma być dla użytkowników przejrzyste i zrozumiałe. Nowelizacja miała umożliwić użytkownikom studiującym sprawozdanie sporządzone zgodnie z nowymi wymogami otrzymanie pełniejszej i bardziej czytelnej informacji. Badania mające na celu zweryfikowanie, czy jednostki zastosowały się do nowych wymogów sprawozdawczych, są potrzebne, przede wszystkim dlatego, by nie dopuścić do sytuacji, w której interesariusze zostaną pokrzywdzeni, podejmując decyzje na podstawie sprawozdania finansowego nieinformującego w sposób właściwy o sytuacji jednostki. Znaczna większość sprawozdań finansowych podmiotów z sektora MSP sporządzana jest zgodnie z treścią ustawy o rachunkowości. Prawie wszystkie spółki notowane na New Connect oraz niektóre notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie sporządzają swoje sprawozdania finansowe zgodnie z treścią ustawy.

2. Implementacja dyrektyw Unii Europejskiej do ustawy o rachunkowości

Implementacja dyrektyw Unii Europejskiej do systemu prawnego państwa członkowskiego jest wyrazem integracji przepisów prawnych wewnątrz Wspólnoty. Co ciekawe, harmonizacja rachunkowości w państwach członkowskich nie wynika wprost z treści traktatu rzymskiego, lecz stanowi część programu harmonizacji prawa spółek (Helin 2006, s. 7). Dyrektywy związane z rachunkowością mają na celu wyeliminowanie zasadniczych różnic w zasadach rachunkowości obowiązujących w poszczególnych krajach członkowskich – ustanawiane są ogólne wzorce, mające na celu zmniejszenie liczby dopuszczalnych rozwiązań przy jednoczesnym umożliwieniu przeprowadzenia krajowych procesów dostosowawczych (Kędzior i Krasodomska 2013, s. 167). Dąży się do takiego zredukowania różnorodności rozwiązań rachunkowych, by ewentualne różnice nie zakłócały efektywnego działania rynku, bezpieczeństwa interesariuszy ani przestrzegania zasady uczciwej konkurencji (Jaruga 2002, s. 28).

W 2015 r. została w Polsce zaimplementowana dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych spra-

wozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG. Główna treść tej dyrektywy jest poprzedzona aż 58 podpunktami, które mają służyć objaśnieniu kwestii związanych z jej wprowadzeniem, celami i ogólnymi zasadami (Fałowski 2016, s. 17). Warto zwrócić uwagę na treść punktu czwartego, w którym nawiązano do treści art. 44 Założeń koncepcyjnych o zbilansowaniu kosztów i korzyści dostarczania informacji (Wędzki 2014, s. 77). Korzyści płynące z wykorzystania informacji powinny być większe niż koszty dostarczenia jej użytkownikowi. W punkcie 18 i 19 odniesiono się do zasad wyceny pozycji w rocznym sprawozdaniu finansowym. Podstawą wyceny powinna być cena zakupu lub kosztu wytworzenia (z wyjątkiem niektórych instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej). Systemy księgowania według wartości godziwej dostarczają jednak informacji, które mogą być bardziej przydatne dla użytkowników sprawozdań finansowych niż informacje oparte na cenie zakupu lub koszcie wytworzenia. Państwa członkowskie powinny mieć więc możliwość wprowadzenia zezwolenia lub nakazu dotyczącego tego, aby aktywa inne niż instrumenty finansowe były ujmowane w wartości godziwej, np. aktywa trwałe. Możliwość aktualizacji wartości aktywów trwałych do ich wartości godziwej jest niezwykle potrzebna, ponieważ wykazywanie ich w koszcie historycznym prowadzi do sztucznego zaniżenia sumy bilansowej, co od lat jest przedmiotem rozważań przedstawicieli dyscypliny.

Postanowienia dyrektywy 2013/34/UE były wdrażane do polskiego prawodawstwa w dwóch etapach, jako nowelizacje ustawy o rachunkowości: Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz Ustawa z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz innych ustaw. Dyrektywa jest to specyficzny akt prawny, który pozwala na pewną swobodę w zakresie wprowadzanych rozwiązań (Helin 2006, s. 7). Jest rodzajem „instrukcji wskazującej docelowe rozwiązania i kierunki zmian w systemach prawnych państw członkowskich” (Kędzior i Krasodomska 2013, s. 168). Dyrektywa nie musi być implementowana wprost i w związku z tym nie wszystkie jej postanowienia zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego. W ustawie o rachunkowości nie zezwolono np. na definiowanie aktywów trwałych bez stosowania kryterium czasu², nie wprowadzono definicji jednostki średniej i dużej, a także nie zezwolono na możliwość stopniowego rozliczania kapitału z aktualizacji wyceny (Fałowski 2016, s. 20).

W ustawie o rachunkowości pojawiła się zupełnie nowa kategoria podmiotów: oprócz jednostki mikro występuje teraz też jednostka mała. Wprowadzono sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznej oraz zmieniono termino-

---

² Aktywa są uznawane za trwałe, jeśli jednostka będzie czerpać korzyści z tych aktywów w okresie dłuższym niż rok lub dłuższym niż cykl produkcyjny, jeżeli trwa on więcej niż 12 miesięcy.

logię dotyczącą powiązań pomiędzy jednostkami (Trzpięta 2016, s. 8). Utworzono nowy, szerszy katalog podmiotów uprawnionych do stosowania uproszczeń. Dotychczas mogły z nich korzystać jedynie te podmioty, których sprawozdania finansowe nie podlegały badaniu przez biegłego rewidenta. Obecnie możliwość stosowania uproszczeń zależy od wielkości jednostki³ (Olchowicz i in. 2016, s. 5).

W wyniku nowelizacji wprowadzono wiele zmian także do załączników do ustawy o rachunkowości. Najwięcej zmian zostało wprowadzonych do załączników nr 1 i 5 (Trzpięta 2016, s. 7–8). Ze względu na istotność oraz szeroki zakres obowiązywania załącznika nr 1 będzie on przedmiotem dalszej analizy. Załącznik nr 1 do ustawy o rachunkowości dotyczy zakresu informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym przez jednostki inne niż banki, zakłady ubezpieczeń oraz zakłady reasekuracji i niekorzystające z uproszczeń.

3. Omówienie wybranych zmian w strukturze bilansu i rachunku zysków i strat

Zmiany w ogólnym układzie bilansu wprowadzone w wyniku nowelizacji ustawy o rachunkowości zaprezentowano w tabelach 1 i 2. W tabeli 1, przedstawiającej układ bilansu przed nowelizacją, elementy, które zostały usunięte, są zaznaczone wytłuszczonym drukiem, a w tabeli 2 wytłuszczonym drukiem wyróżniono pozycje dodane. Zmiany zostały wprowadzone w obrębie kapitałów własnych. Pozycje odnoszące się do należnych wpłat na kapitał (fundusz) podstawowy oraz udziałów akcji własnych zostały przeniesione z pasywów do aktywów. Stanowią teraz osobne kategorie w aktywach (C i D), obok kategorii aktywów trwałych (A) i obrotowych (B), a nie jak dotychczas wielkości ujemne w kapitale własnym (Trzpięta 2016, s. 198). Wprowadzoną zmianę należy ocenić pozytywnie, ponieważ pozycje te odpowiadają definicji aktywów i powinny być wykazywane po stronie aktywów. Dotychczas wpływały one na zmniejszenie wielkości sumy bilansowej i były prezentowane niezgodnie z ich treścią ekonomiczną.

Kolejną zmianą jest wyodrębnienie pozycji dotyczących skutków niektórych transakcji związanych z pozycjami kapitału zapasowego, rezerwowego i z aktualizacji wyceny, takich jak emisja akcji powyżej wartości nominalnej czy utworzenie kapitału rezerwowego w celu wykupienia akcji własnych lub spełnienia obowiązku wynikającego ze statutu spółki (Olchowicz i in. 2016, s. 119). Uwzględnienie pozycji odnoszącej się do kapitału z aktualizacji wyceny z tytułu aktualizacji wartości godziwej ma na celu przede wszystkim udostępnienie użytkownikom sprawozdań finansowych informacji o wzroście wyceny długoterminowych inwestycji ponad

---

³ Szczegółowy wykaz warunków, jakie jednostka musi spełnić, by mogła skorzystać z uproszczeń, zawarty jest w art. 3.6, art. 28b oraz art. 37.10 ustawy o rachunkowości.

Tabela 1. Bilans – układ ogólny przed nowelizacją ustawy o rachunkowości

Aktywa	Pasywa
A. Aktywa trwałe	A. Kapitał (fundusz) własny I. Kapitał (fundusz) podstawowy II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna) III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna) IV. Kapitał (fundusz) zapasowy V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych VIII. Zysk (strata) netto IX. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)
B. Aktywa obrotowe	B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania
Aktywa razem	Pasywa razem

Źródło: (Olchowicz i in. 2016, s. 118).

Tabela 2. Bilans – układ ogólny po nowelizacji ustawy

Aktywa	Pasywa
A. Aktywa trwałe	A. Kapitał (fundusz) własny I. Kapitał (fundusz) podstawowy II. Kapitał (fundusz) zapasowy, w tym: – nadwyżka wartości sprzedaży (wartości emisyjnej) nad wartością nominalną udziałów (akcji) III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, w tym: – z tytułu aktualizacji wartości godziwej IV. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe, w tym: – tworzone zgodnie z umową (statutem) spółki – na udziały (akcje) własne V. Zysk (strata) z lat ubiegłych VI. Zysk (strata) netto VII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)
B. Aktywa obrotowe	B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania
C. Należne wpłaty na kapitał podstawowy	
D. Udziały (akcje) własne	
Aktywa razem	Pasywa razem

Źródło: (Olchowicz i in. 2016, s. 119).

cenę ich nabycia, gdy ich okresowa wycena nie jest odnoszona na wynik finansowy. W spółkach, w których prowadzona jest rachunkowość zabezpieczeń, w tej pozycji będą wykazywane skutki wyceny instrumentów zabezpieczających ustanowionych w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych (Trzpioła 2016, s. 199–200).

Uszczegółowienie pozycji odnoszącej się do kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny pozwala na wyodrębnienie ww. pozycji i zwiększa wartość informacyjną sprawozdania finansowego.

Z informacji przedstawionych w tabeli 3 wynika, że dotychczas większość pozycji bilansowych podlegała uszczegółowieniu do poziomu dotyczącego jednostek pozostałych lub jednostek powiązanych (Olchowicz i in. 2016, s. 122). Po nowelizacji wcześniejszy podział na dwie kategorie został uzupełniony o trzecią, która odnosi się do pozostałych jednostek, w których dana jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (pozycje dodane zostały zaznaczone w tabeli wytłuszczonym drukiem). Uwzględnienie podziału na te kategorie jest wymagane w wypadku następujących pozycji bilansu: należności długoterminowych, długoterminowych aktywów finansowych, należności krótkoterminowych oraz zobowiązań długoterminowych.

Nowy sposób prezentacji powiązań kapitałowych w bilansie oraz rachunku zysków i strat jest wynikiem wprowadzenia w ustawie o rachunkowości zmian w zakresie rodzajów powiązań pomiędzy podmiotami (Fałowski 2016, s. 38). Dotychczas obowiązujące definicje zostały przeformułowane i wprowadzony został nowy termin: „zaangażowanie w kapitale”⁴. Dodanie go jest spowodowane zmianą definicji pojęcia znaczącego inwestora oraz jednostek stowarzyszonych, w których pojawił się właśnie zapis o zaangażowaniu kapitałowym⁵ (Soprych 2015, s. 43). Zaangażowanie w kapitale ma miejsce, gdy jednostka nabywa udziały w kapitale innej jednostki nie w celu osiągnięcia krótkoterminowego zysku z ich późniejszej sprzedaży, lecz w związku z długoterminowymi planami wobec nabywanej jednostki, np. w celu czerpania korzyści wynikających ze współpracy z nią.

Przepis ten już stał się przedmiotem dyskusji w literaturze przedmiotu – zwraca się uwagę na jego niezbyt precyzyjne sformułowanie. M. Soprych (2015) uważa, że „udział w krótkim okresie” należy traktować jako okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. W. Fałowski (2016) przyjmuje, że udział w kapitale innej jednostki jest udziałem dowolnej jednostki w innej dowolnej jednostce, bez równoczesnego doprecyzowania, czy dotyczy to np. tylko spółek handlowych. Nasuwa się więc pytanie, czy przepisem tym zostanie też objęta osoba fizyczna, która sporządza sprawozdanie finansowe zgodnie z ustawą o rachunkowości.

---

⁴ Definicja została dodana jako podpunkt 37d, art. 3, ust. 1.

⁵ Zaangażowanie kapitałowe jest to „jakikolwiek udział w kapitale innej jednostki, mający charakter trwałego powiązania; trwałe powiązanie występuje zawsze w przypadku nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie udziału w kapitale jednostki stowarzyszonej, chyba że zbycie udziału w krótkim okresie od dnia jego nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie jest wysoce prawdopodobne, poprzez zawarcie umowy lub podjęcie innych aktywnych działań dotyczących zbycia” (art. 3, ust. 1, pkt 37d).

Tabela 3. Zmiany w szczegółowych pozycjach bilansu

Dotychczasowa treść ustawy o rachunkowości	Zmieniona treść ustawy o rachunkowości
III. Należności długoterminowe 1. Od jednostek powiązanych 2. Od pozostałych jednostek	III. Należności długoterminowe 1. Od jednostek powiązanych 2. Od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale 3. Od pozostałych jednostek
IV. Inwestycje długoterminowe 3. Długoterminowe aktywa finansowe a) w jednostkach powiązanych – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne długoterminowe aktywa finansowe b) w pozostałych jednostkach – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne długoterminowe aktywa finansowe	IV. Inwestycje długoterminowe 3. Długoterminowe aktywa finansowe a) w jednostkach powiązanych – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne długoterminowe aktywa finansowe b) w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne długoterminowe aktywa finansowe c) w pozostałych jednostkach
II. Należności krótkoterminowe 1. Należności od jednostek powiązanych a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 2. Należności od pozostałych jednostek	II. Należności krótkoterminowe 1. Należności od jednostek powiązanych a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 2. Należności od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 3. Należności od pozostałych jednostek
II. Zobowiązania długoterminowe 1. Wobec jednostek powiązanych 2. Wobec pozostałych jednostek	II. Zobowiązania długoterminowe 1. Wobec jednostek powiązanych 2. Wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale 3. Wobec pozostałych jednostek a) kredyty i pożyczki b) z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych c) inne zobowiązania finansowe d) zobowiązania wekslowe e) inne

cd. tabeli 3

Dotychczasowa treść ustawy o rachunkowości	Zmieniona treść ustawy o rachunkowości
1. Zobowiązania wobec jednostek powiązanych a) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 2. Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	1. Zobowiązania wobec jednostek powiązanych a) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 2. Zobowiązania wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale a) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 3. Zobowiązania wobec pozostałych jednostek

Źródło: (Olchowicz i in. 2016, s. 122–124).

Inną kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, jest zapis dotyczący trwałości powiązania, w którym wymieniono przykłady powiązań dotyczące jednostek stowarzyszonych. Nie wiadomo więc, czy do trwałego powiązania w wyniku dokonania czynności wymienionych w przepisie dochodzi w wypadku transakcji z dowolną jednostką, czy tylko z jednostką stowarzyszoną. Jednostka stowarzyszona jest to „jednostka będąca spółką handlową⁶ lub podmiotem utworzonym i działającym zgodnie z przepisami obcego prawa handlowego, w której znaczący inwestor posiada zaangażowanie w kapitale, oraz na którą wywiera znaczący wpływ” (art. 3, ust. 1, pkt 41 ustawy o rachunkowości). Oznacza to, że znaczący inwestor⁷ trwale posiada jakiegokolwiek udziały w kapitale innej jednostki oraz wywiera na nią znaczny wpływ⁸, czyli nie sprawując kontroli ani współkontroli nad jednostką, ma możliwość wpływania na jej politykę finansową i operacyjną (Soprych 2015, s. 45). Z definicji pojęcia znaczącego inwestora został usunięty zapis o konieczności posiadania minimum 20% głosów w organie stanowiącym jednostki. Mimo to zapis ten nadal obowiązuje, ponieważ jest zawarty w definicji znaczącego wpływu na inną jednostkę. Poprzednio udział ten był jednak warunkiem koniecznym, a teraz jest jedynie przesłanką, ponieważ obecnie, jeżeli udział ten jest mniejszy niż 20%,

⁶ Przyjęto definicję spółki handlowej zawartą w Kodeksie spółek handlowych.

⁷ Znaczący inwestor jest to „jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym, która posiada zaangażowanie w kapitale innej jednostki i wywiera znaczący wpływ na tę jednostkę” (art. 3, ust. 1, pkt 38).

⁸ Definicja znaczącego wpływu na inną jednostkę została zawarta w art. 3, ust. 1, pkt 36 ustawy o rachunkowości.

a istnieją inne przesłanki wskazujące na istnienie znaczącego wpływu, to przyjmuje się, że znaczący wpływ występuje (Seredyński i Szaruga 2016, s. 77). Zmieniły się także zasady ustalania ogólnej liczby głosów, zostały one opisane w dodanym do art. 3 ust. 1f ustawy o rachunkowości.

Jeśli chodzi o zmiany dotyczące drugiego elementu sprawozdania finansowego będącego przedmiotem rozważań prezentowanych w artykule, tj. rachunku zysków i strat, w pozycji odnoszącej się do pozostałych przychodów operacyjnych została dodana aktualizacja wartości aktywów niefinansowych, która dotychczas wykazywana była tylko w pozostałych kosztach operacyjnych. Pozycja ta dotyczy wzrostu wartości bilansowej aktywów niefinansowych, zarówno o charakterze operacyjnym, jak i inwestycyjnym. Wzrost wartości aktywów niefinansowych może być następstwem odwrócenia uprzednio dokonanego odpisu z tytułu trwałej utraty wartości lub ich wyceny w wartościach godziwych (w wypadku inwestycji). Dodanie tej pozycji do rachunku zysków i strat jest zasadne, ponieważ dzięki temu możliwe jest oddzielenie korzyści ekonomicznych wypracowywanych przez jednostkę i pośrednio związanych z jej działalnością operacyjną od tych uzyskanych niezależnie od niej, tj. wynikających z działania rynku (Michalak 2016, s. 836–839). W wypadku pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych w pozycji „zysk z tytułu sprzedaży niefinansowych aktywów trwałych” zastąpiono wyraz „sprzedaż” wyrazem „rozchód”, co jest rozsądnym posunięciem, ponieważ rozchód jest szerszym pojęciem. Dzięki temu skutki niektórych działań jednostki, np. likwidacji czy darowizny niefinansowych aktywów trwałych, które dotychczas były wykazywane zbiorczo jako inne przychody/koszty operacyjne, będą teraz wykazywane zgodnie z ich treścią ekonomiczną w tej właśnie pozycji (Trzpioła 2016, s. 203).

W zakresie przychodów i kosztów finansowych dodano pozycję dotyczącą aktualizacji wartości aktywów finansowych, w której przedstawia się efekty ich wyceny bilansowej. Uwzględnienie skutków zmiany wartości tych aktywów powyżej lub poniżej ich dotychczasowej wartości księgowej netto jest rozsądne i zgodne z koncepcją ujmowania pozycji bilansowych w wartości godziwej. Uszczegółowiono opis podmiotów w pozycji „dywidendy i udziały w zyskach”. Jednostka jest zobowiązana wykazać, jakie korzyści finansowe otrzymała od podmiotów powiązanych i od pozostałych podmiotów wraz z uwzględnieniem, ile otrzymała od jednostek, w których jest zaangażowana w kapitale (Michalak 2016, s. 841). Zmiana ta wynika z redefinicji rodzajów powiązań pomiędzy podmiotami. Jeżeli jednostki nie będą w stanie jasno określić, jaki rodzaj powiązań łączy je z innymi podmiotami, wówczas informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym mogą nie spełniać wymogów porównywalności. Może się okazać, że wprowadzenie tego rozwiązania nie przyniesie użytkownikom sprawozdań finansowych tak dużych korzyści, jak zakładano.

Istotną zmianą jest całkowite usunięcie odrębnej dotychczas kategorii rachunku zysków i strat – zysków i strat nadzwyczajnych. Efekty zdarzeń losowych będą prezentowane w ramach kategorii pozostałych przychodów lub kosztów operacyjnych. Jednostki będą jednak zobowiązane ujawniać w dodatkowych informacjach i objaśnieniach kwotę oraz specyfikę zdarzeń o nadzwyczajnym charakterze lub tych, które były incydentalne (Trzpioła 2016, s. 203; zob. także załącznik nr 1, dodatkowe informacje i objaśnienia, pkt 2.10 ustawy o rachunkowości).

Zawarte w ustawie wymogi w zakresie ujawniania pozycji w bilansie oraz rachunku zysków i strat są dużo bardziej szczegółowe niż te opisane w dyrektywie 2013/34/UE. Jest to właściwe rozwiązanie, należy jednak pamiętać o tym, żeby korzyści wynikające z udzielenia użytkownikowi informacji nie przewyższyły kosztów ich pozyskania. W tym wypadku nie przewiduje się, by w związku z dostosowaniem się do zmian wprowadzonych nowelizacją doszło do wzrostu kosztów w jednostkach. Rozszerzenie obowiązku sprawozdawczego jest pozytywną zmianą, ponieważ wpływa na poprawę jakości informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym i tym samym przyczynia się do zwiększenia użyteczności informacji dostarczanych użytkownikom sprawozdań finansowych.

4. Wywiązywanie się jednostek z nowego obowiązku sprawozdawczego

Wprowadzone nowelizacją zmiany dotyczą sprawozdań finansowych tylko tych jednostek, które podlegają ustawie o rachunkowości, w związku z tym nie będą one obowiązywać większości spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, ponieważ sporządzają one sprawozdania finansowe zgodnie z MSR. Grupa jednostek, które zostały objęte nowymi regulacjami, została dodatkowo zawężona do jednostek większych niż mikro i małe. Nowym obowiązkiem sprawozdawczym są więc objęte jednostki, które w roku obrotowym, za jaki sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyły minimum dwie z trzech następujących wielkości:

- 17 tys. zł – w wypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 34 tys. zł – w wypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 50 osób – w wypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty.

W związku z powyższym badaniu podlegały jedynie sprawozdania finansowe jednostek, które spełniają opisane wymogi. Do utworzenia próby badawczej wykorzystano bazę danych Orbis. Ustalono następujące kryteria wyszukiwania: kraj – Polska, stosowane regulacje w zakresie rachunkowości – lokalne (tj. ustawa

o rachunkowości), dostępne dane finansowe z lat 2014, 2015 i 2016. Otrzymano listę 250 jednostek spełniających te kryteria. Do próby badawczej włączono pierwsze 35 podmiotów o najwyższych przychodach ze sprzedaży. W wynikach pojawiły się informacje o 5 spółkach raportujących zgodnie z MSR oraz spółkach córkach podmiotów już ujętych w wykazie i sporządzających skonsolidowane sprawozdania finansowe. Zostały one więc odrzucone, a próba badawcza zmniejszyła się do 30 podmiotów. Informacje o spółkach pozyskano z bazy danych Notoria, a sprawozdania finansowe zostały pobrane za pośrednictwem serwisu New Connect, w którym spółki mają obowiązek raportować, lub ze stron internetowych badanych podmiotów. W tabeli 4 zawarto listę podmiotów objętych badaniem wraz z krótką charakterystyką ich działalności, a w tabeli 5 – dane finansowe za 2016 r.

Tabela 4. Lista podmiotów objętych analizą wraz z charakterystyką ich działalności

Nazwa firmy	Działalność
Onico SA	Sprzedaż hurtowa paliw i produktów pochodnych
Fiten SA	Handel energią elektryczną
APN Promise SA	Działalność związana z oprogramowaniem
Altus Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	Działalność związana z zarządzaniem funduszami
Modecom SA	Sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana
Intersport Polska SA	Sprzedaż detaliczna sprzętu sportowego prowadzona w specjalistycznych sklepach
AC SA	Produkcja wyposażenia elektrycznego i elektronicznego do pojazdów silnikowych
Mennica Skarbowa SA	Obrót towarami inwestycyjnymi
Seko SA	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urzędzeń Energetycznych Remak SA	Modernizacja urządzeń energetycznych
SFD SA	Handel odżywkami i suplementami diety
Talex SA	Działalność związana z oprogramowaniem
BIO Planet SA	Produkcja i handel żywnością ekologiczną
Grupa Exorigo-Upos SA	Działalność związana z oprogramowaniem
Hortico SA	Zaopatrzenie ogrodnictwa
Balticon SA	Obsługa ruchu kontenerowego
Internity SA	Wyposażenie wnętrz
Centuria Group SA	Sprzedaż hurtowa i detaliczna samochodów osobowych i furgonetek

cd. tabeli 4

Nazwa firmy	Działalność
Ekopol Górnośląski Holding SA	Sprzedaż hurtowa paliw stałych, ciekłych, gazowych oraz produktów pochodnych
Aforti Holding SA	Działalność holdingów finansowych
Sco-Pak SA	Produkcja masy włóknistej, papieru i tektury
Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet – Białe Błota SA	Produkcja wyrobów budowlanych z betonu
Prymus SA	Sprzedaż hurtowa wyrobów chemicznych
Black Point SA	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
Hydrapres SA	Kucie, prasowanie, wyłaczanie i walcowanie metali; metalurgia proszków
Eskimos SA	Pozostałe przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw
HM Inwest SA	Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków
Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości SA	Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
EO Networks SA	Działalność związana z oprogramowaniem
Zakłady Urządzeń Kotłowych Stąporków SA	Produkcja pieców, palenisk i palników piecowych

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Wybrane dane finansowe podmiotów objętych analizą (w tys. zł)

Nazwa firmy	Przychody ze sprzedaży	Zysk/strata netto	Suma bilansowa	Aktywa obrotowe
Onico SA	3 103 029	34 166	321 037	291 586
Fiten SA (w restrukturyzacji)	436 005	-4275	87 174	67 592
APN Promise SA	308 902	4018	119 780	91 304
Altus Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	335 078	78 351	517 872	190 969
Modecom SA	220 966	4053	90 524	81 803
Intersport Polska SA	205 201	-8573	121 326	51 412
AC SA	184 891	30 204	131 121	59 340
Mennica Skarbowa SA	169 927	1294	13 137	12 388
Seko SA	152 227	4485	119 914	62 817
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urządzeń Energetycznych Remak SA	144 266	6111	91 701	66 874

cd. tabeli 5

Nazwa firmy	Przychody ze sprzedaży	Zysk/strata netto	Suma bilansowa	Aktywa obrotowe
SFD SA	117 494	-920	33 436	20 248
Talex SA	113 037	4720	98 458	35 183
BIO Planet SA	113 469	792	43 539	23 326
Grupa Exorigo-Upos SA	30	5621	82 848	8 118
Hortico SA	87 097	861	63 763	39 608
Balticon SA	96 745	355	69 071	26 904
Internity SA	85 848	322	39 372	19 336
Centuria Group SA	493	-1955	57 479	10 120
Ekopol Górnośląski Holding SA	64 973	737	17 893	8 000
Aforti Holding SA	827	1754	35 610	11 746
Sco-Pak SA (w restrukturyzacji)	60 975	-41 863	117 579	20 967
Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet – Białe Błota SA	55 482	-7176	65 757	38 861
Prymus SA	55 686	2233	22 784	18 878
Black Point SA	25 756	-865	23 629	8 884
Hydrapres SA	45 005	1429	43 578	15 142
Eskimos SA	54 136	173	63 024	37 924
HM Inwest SA	48 088	5025	133 903	129 261
Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości SA	24 321	1146	22 531	6 412
EO Networks SA	44 758	3619	27 072	18 961
Zakłady Urządzeń Kotłowych Staporów SA	41 874	-15 777	59 741	24 390

Źródło: opracowanie własne.

Badano sprawozdania finansowe wymienionych spółek za lata obrotowe 2015 i 2016. Analizowano dane jedynie z dwóch lat, ponieważ wprowadzona nowelizacja ustawy o rachunkowości po raz pierwszy miała zastosowanie w odniesieniu do sprawozdań finansowych sporządzanych za rok obrotowy rozpoczynający się w 2016 r. Dane za 2015 r., zgodnie z zasadą porównywalności, zostały przekształcone i dostosowane do nowych wymogów. Najdłuższy okres możliwy do uwzględnienia w badaniu obejmuje zatem dwa lata. Zweryfikowano zgodność sprawozdań finansowych z nowymi wymogami ustawy o rachunkowości w zakresie ujawnień w bilansie oraz rachunku zysków i strat. Weryfikacji podlegało łącznie dziewiętnaście nowo wprowadzonych pozycji: trzynaście w bilansie i sześć w rachunku zysków i strat. Pozycje te zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 6. Wymagane ujawnienia w bilansie oraz rachunku zysków i strat (19 pozycji)

Bilans		Rachunek zysków i strat
aktywa	pasywa	
A.III.2. Należności długoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	A.II. Kapitał z aktualizacji wyceny, w tym: z tytułu aktualizacji wartości godziwej	Pozostałe przychody operacyjne – aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
A.IV.3b. Długoterminowe aktywa finansowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale, w podziale na: – udziały – inne papiery wartościowe – pożyczki – inne długoterminowe aktywa finansowe	A.III. Kapitały rezerwowe: – tworzone zgodnie z umową spółki – na udziały (akcje) własne	Pozostałe koszty operacyjne – aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
		Dywidendy i udziały w zyskach, w tym: – od jednostek powiązanych, w tym: w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – od jednostek pozostałych, w tym: w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale
B.II.2. Należności krótkoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	B.II.2. Zobowiązania długoterminowe wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	
C. Należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy	B. III.2. Zobowiązania krótkoterminowe wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	Przychody finansowe – aktualizacja wartości aktywów finansowych
D. Udziały (akcje) własne		Koszty finansowe – aktualizacja wartości aktywów finansowych

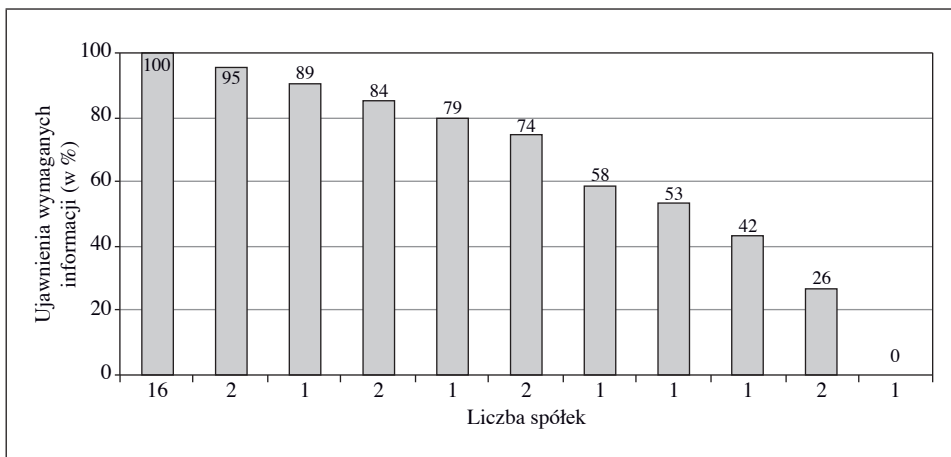
Źródło: opracowanie własne.

Z całej próby tylko jedna jednostka nie sporządziła sprawozdania finansowego zgodnie z nowymi wymogami ustawy o rachunkowości – spółka Intersport SA. Fakt, że tylko jedna spółka nie dopełniła obowiązku sprawozdawczego, należy ocenić pozytywnie.

Szesnaście jednostek spełniło wszystkie wymogi w zakresie sprawozdawczości, ujawniając wszystkie pozycje w sprawozdaniu finansowym. Dwadzieścia sześć spółek (86% próby) ujawniło ponad połowę wymaganych informacji, z czego większość z nich ujawniła ponad czternaście pozycji (rys. 1, tabela 7).

Ujawnienie informacji oznacza, że spółka zamieściła daną pozycję w swoim sprawozdaniu finansowym niezależnie od tego, czy dana pozycja wystąpiła w jednostce, czy nie. Oznacza to, że ta pozycja widnieje w bilansie lub rachunku zysków i strat i wykazywana jest w wartości liczbowej różnej od zera, jeżeli wystąpiła w jednostce, lub w wartości zerowej, jeżeli nie wystąpiła.

Rys. 1. Procent wymaganych informacji ujawnionych w sprawozdaniu finansowym

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Liczba ujawnień w sprawozdaniach finansowych poszczególnych spółek

Nazwa jednostki	Liczba ujawnień
APN Promise SA, Altus Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA, Modecom SA, Mennica Skarbowa SA, Seko SA, SFD SA, BIO Planet SA, Hortico SA, Balticon SA, Ekopol Górnośląski Holding SA, Aforti Holding SA, Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet – Białe Błota SA, Prymus SA, Eskimos SA, HM Inwest SA, EO Networks SA	19
Centuria Group SA, Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości SA	18
Internity SA	17
Onico SA, Sco-Pak SA (w restrukturyzacji)	16
Grupa Exorigo-Upos SA	15
Talex SA, Zakłady Urzędzeń Kotłowych Stąporków SA	14
Black Point SA	11
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urzędzeń Energetycznych Remak SA	10
AC SA	8
Fiten SA (w restrukturyzacji), Hydrapres SA	5
Intersport Polska SA	0

Źródło: opracowanie własne.

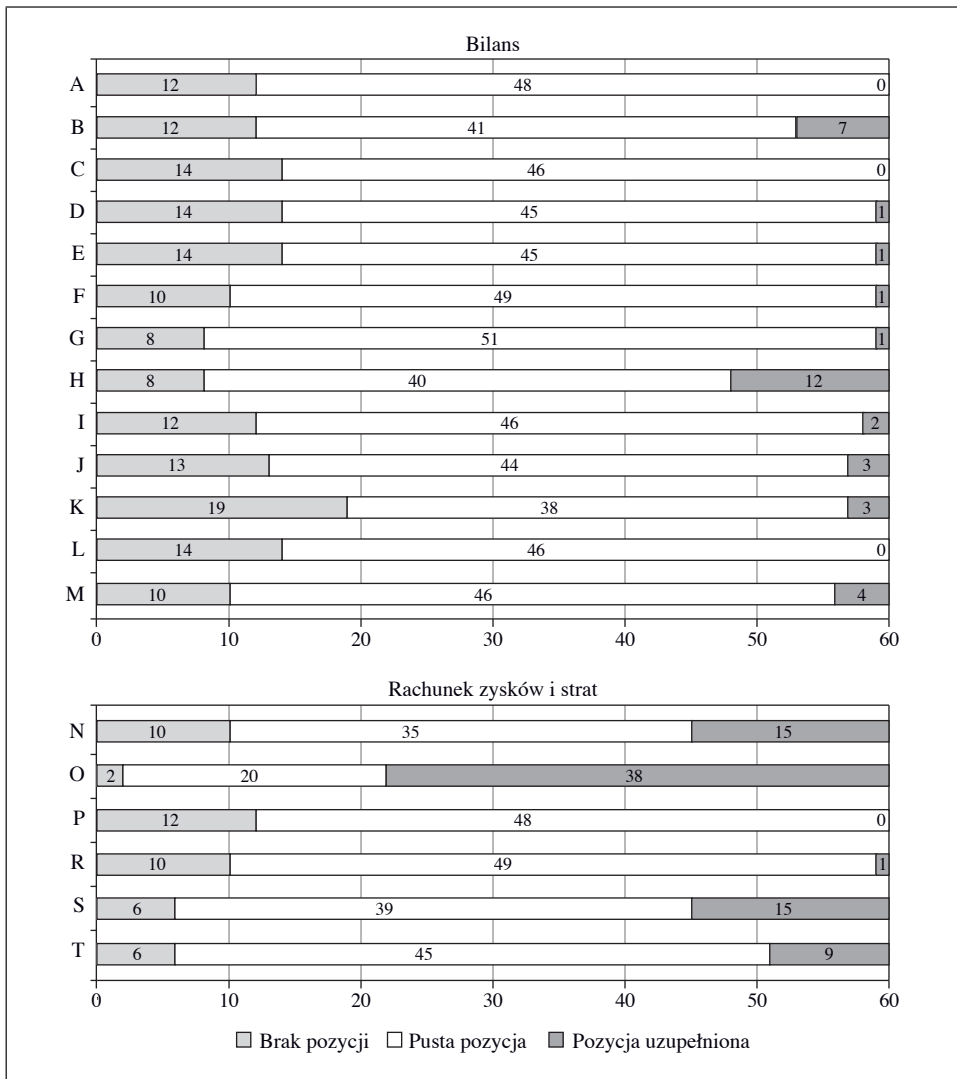
Na rys. 2 zaprezentowano wszystkie 19 pozycje wraz ze wskazaniem, w ilu sprawozdaniach finansowych dana pozycja została ujawniona, w ilu uzupełniona oraz czy w ogóle wystąpiła. Uzupełnienie pozycji oznacza, że została ona ujaw-

niona, wystąpiła w danej jednostce i jej wartość jest różna od zera. Z danych przedstawionych na rys. 2 wynika, że cztery ujawnione pozycje były zawsze pozycjami nieuzupełnionymi. Oznacza to, że w latach 2015 i 2016 te cztery pozycje zawsze miały wartość równą zero w wypadku każdej badanej jednostki, w której zostały ujawnione. Były to pozycje w bilansie:

- należności długoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (aktywa, cz. A.III.2),
  - długoterminowe inne papiery wartościowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (aktywa, cz. A.IV.3b),
  - zobowiązania długoterminowe wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (pasywa, cz. B.II.2),
- a także w rachunku zysków i strat: dywidendy i udziały w zyskach od jednostek powiązanych, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (J.I.a).

Dużo częściej uzupełniane były pozycje w rachunku zysków i strat niż w bilansie. W rachunku zysków i strat uzupełnione pozycje stanowiły prawie 23% wszystkich pozycji (81 z 360 pozycji), podczas gdy w bilansie jedynie 4,5% (35 z 780 pozycji). Dysproporcja ta prawdopodobnie wynika z charakteru pozycji wprowadzonych nowelizacją. W bilansie nowe pozycje odnoszą się w większości do zaangażowania kapitałowego w innych jednostkach, a w rachunku zysków i strat – do wyceny na dzień bilansowy. Wycena pozycji bilansowych jest obowiązkowa i musi być dokonana minimum raz w roku, zaangażowanie w kapitale innego podmiotu jest strategią inwestycyjną i nie musi występować w każdej jednostce. Prawdopodobieństwo uzupełnienia pozycji w rachunku zysków i strat jest więc oczywiście dużo większe niż w wypadku bilansu. Wśród pozycji, które były najrzadziej ujawniane, znalazły się kapitały rezerwowe na udziały i akcje własne (19 razy) oraz niektóre pozycje dotyczące inwestycji długoterminowych w aktywa finansowe, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (14 razy). Najczęściej ujawnianą pozycją w bilansie były należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy oraz udziały (akcje) własne. Obydwie te pozycje zostały ujawnione 52 razy. Jedynie w wypadku jednego podmiotu w rachunku zysków i strat nie ujawniono pozycji dotyczącej pozostałych kosztów operacyjnych z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych – w jednostce, która w badanym okresie w ogóle nie zastosowała się do nowego obowiązku sprawozdawczego.

Najwięcej uzupełnionych pozycji (5) znalazło się w sprawozdaniu finansowym spółki APN Promise SA. Najczęściej występowały dwa uzupełnienia – taka sytuacja miała miejsce w 10 podmiotach. W wypadku pięciu podmiotów: spółek Modecom SA, Mennica Skarbowa SA, Hortico SA, Przedsiębiorstwa Przemysłu Betonów Prefabet – Białe Błota SA oraz spółki HM Inwest SA, wszystkie ujawnione pozycje pozostawiono puste (nieuzupełnione). Na rys. 3 została przedstawiona częstotliwość występowania danej liczby uzupełnień.

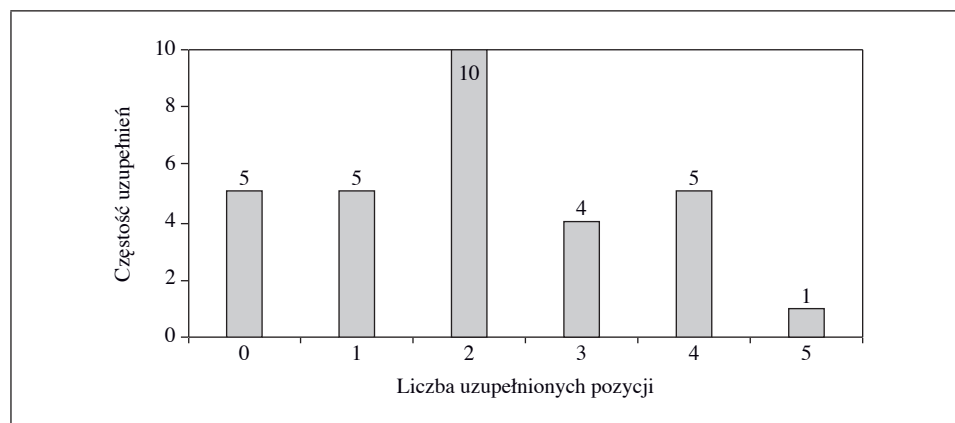

Objaśnienia: A – należności długoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; B – długoterminowe aktywa finansowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – udziały; C – długoterminowe aktywa finansowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – inne papiery wartościowe; D – długoterminowe aktywa finansowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – pożyczki; E – długoterminowe aktywa finansowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – inne długoterminowe aktywa finansowe; F – należności krótkoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; G – należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy; H – udziały (akcje) własne; I – kapitał z aktualizacji wyceny, w tym z tytułu aktualizacji wartości godziwej; J – kapitały rezerwowe – tworzone zgodnie z umową spółki; K – kapitały rezerwowe –

na udziały (akcje) własne; L – zobowiązania długoterminowe wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; M – zobowiązania krótkoterminowe wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; N – pozostałe przychody operacyjne – aktualizacja wartości aktywów niefinansowych; O – pozostałe koszty operacyjne – aktualizacja wartości aktywów niefinansowych; P – dywidendy i udziały w zyskach, w tym od jednostek powiązanych, w tym: w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; R – dywidendy i udziały w zyskach, w tym od jednostek pozostałych, w tym w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; S – przychody finansowe – aktualizacja wartości aktywów finansowych; T – koszty finansowe – aktualizacja wartości aktywów finansowych.

Rys. 2. Ujawnienie pozycji w sprawozdaniu finansowym

Źródło: opracowanie własne.

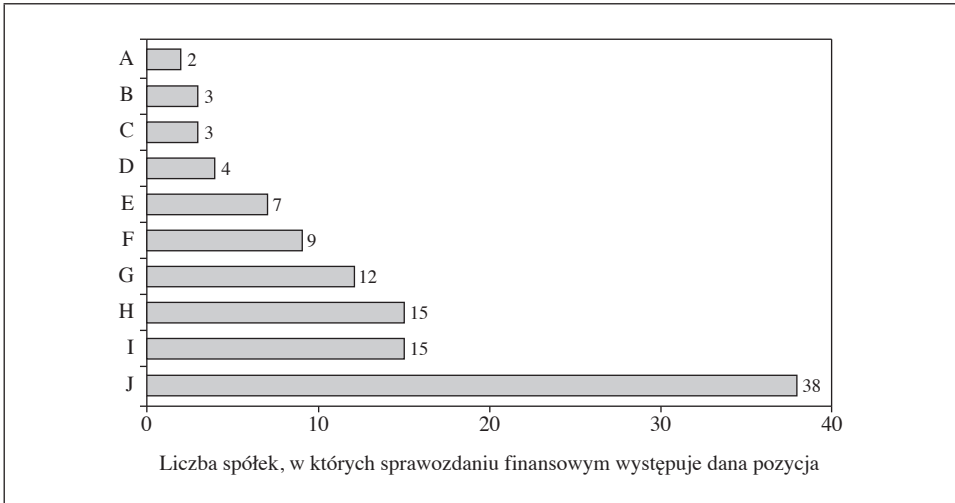
Rys. 3. Uzupełnienia pozycji w sprawozdaniach finansowych

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej uzupełnianą pozycją sprawozdań finansowych była aktualizacja wartości aktywów niefinansowych, wchodząca w skład pozostałych kosztów operacyjnych. Ta pozycja wystąpiła w sprawozdaniach finansowych analizowanych podmiotów aż 38 razy. Na drugim miejscu pod tym względem znalazły się dwie pozycje: przychody finansowe z tytułu aktualizacji wartości aktywów finansowych oraz pozostałe przychody operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych. Taki poziom uzupełnień tych pozycji świadczy o ich istotności, a tym samym o słuszności ich wyodrębnienia w rachunku zysków i strat. Na rys. 4 zaprezentowano najczęściej uzupełniane pozycje w sprawozdaniach finansowych badanych spółek, nie uwzględniając tych, które wystąpiły tylko raz, a więc:

- dywidend i udziałów w zyskach od jednostek pozostałych, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale,
- pożyczek oraz innych długoterminowych aktywów finansowych w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale,

- należności krótkoterminowych od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale,
- należnych wpłat na kapitał (fundusz) podstawowy.

Objaśnienia: A – kapitał z aktualizacji wyceny, w tym z tytułu aktualizacji wartości godziwej; B – kapitały rezerwowe – tworzone zgodnie z umową spółki; C – kapitały rezerwowe – na udziały (akcje) własne; D – zobowiązania krótkoterminowe wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale; E – długoterminowe aktywa finansowe w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale – udziały; F – koszty finansowe – aktualizacja wartości aktywów finansowych; G – udziały (akcje) własne; H – pozostałe przychody operacyjne – aktualizacja wartości aktywów niefinansowych; I – przychody finansowe – aktualizacja wartości aktywów finansowych; J – pozostałe koszty operacyjne – aktualizacja wartości aktywów niefinansowych.

Rys. 4. Najczęściej uzupełniane pozycje w sprawozdaniach finansowych w latach 2015–2016

Źródło: opracowanie własne.

W związku z tym, że pozycja odnosząca się do pozostałych kosztów operacyjnych z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych została uzupełniona w sprawozdaniach finansowych 19 spółek objętych badaniem, w tabeli 5 przedstawiono dokładną wartość tych kosztów w 2016 r. W większości jednostek aktualizacja wartości aktywów niefinansowych była kosztem w wysokości od 100 do 300 tys. zł. Największa odnotowana wartość wynosiła ponad 9 mln zł, a najmniejsza – niewiele ponad tysiąc złotych.

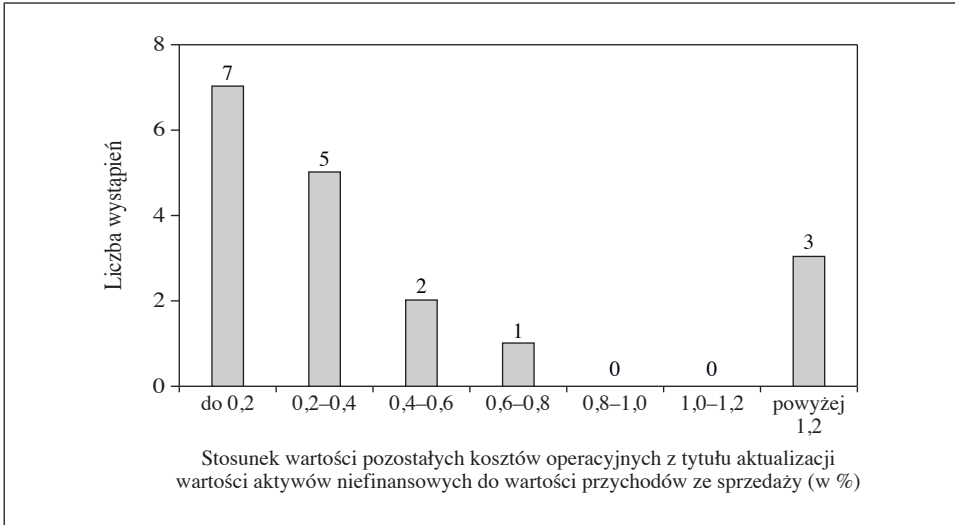
W spółkach, w których w 2016 r. wystąpiły pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych, porównano ich wartość z wielkością przychodów ze sprzedaży oraz wartością sumy bilansowej. Miało to na celu

ustalenie istotności tej pozycji. Z rys. 5 i 6 wynika, że spadek wartości niefinansowych aktywów trwałych w stosunku do przychodów ze sprzedaży tylko trzykrotnie przekroczył 1%, a w ponad 75% przypadków był mniejszy niż 0,6%. Stosunek wartości tej pozycji do sumy bilansowej w ponad połowie przypadków również był mniejszy niż 0,6%. W wypadku czterech jednostek był on natomiast wyższy niż 1,2% sumy bilansowej. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy wielkość tej kategorii kosztów jest istotna. Należałoby sprawdzić, jak kształtują się one w innych podmiotach gospodarczych z branży, w której działają analizowane jednostki. Zakłady Urzędzeń Kotłowych Stąporków SA miały np. w 2016 r. najniższe przychody spośród wszystkich spółek i największe koszty z tytułu aktualizacji aktywów niefinansowych (ok. 9 mln zł). Można przypuszczać, że tak wysoki odpis aktualizacyjny mógł być związany z trudnościami finansowymi spółki. Należałoby jednak dokładnie sprawdzić, co było przyczyną aktualizacji wartości tych aktywów i czy np. nie chodzi w tym wypadku o zużycie ekonomiczne czy zmianę metody wyceny.

Tabela 8. Wysokość pozostałych kosztów operacyjnych z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych

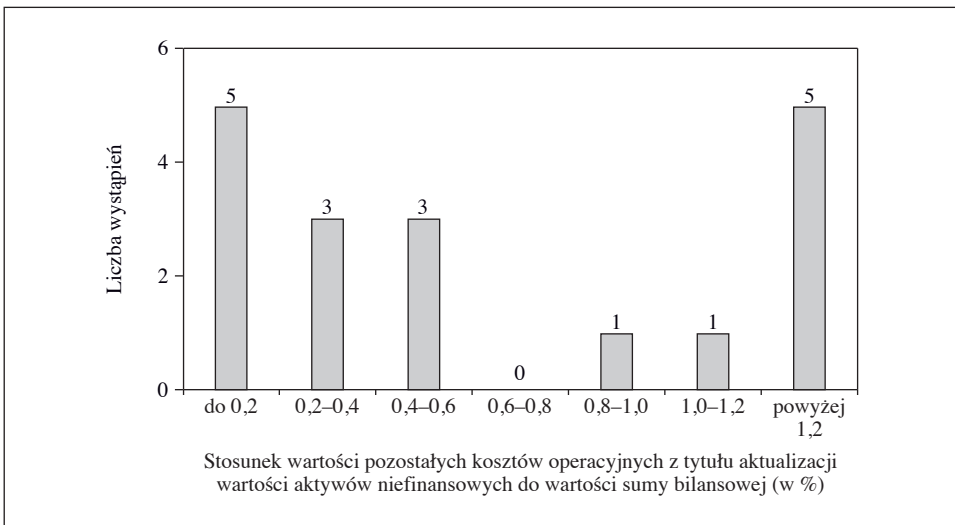
Nazwa firmy	Pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych (w zł)	Nazwa firmy	Pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych (w zł)
Zakłady Urzędzeń Kotłowych Stąporków SA	9 166 781	Balticon SA	204 629
Onico SA	2 991 823	Seko SA	161 000
Centuria Group SA	2 332 036	Eskimos SA	129 500
Fiten SA (w restrukturyzacji)	1 066 583	Hydrapres SA	125 746
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urzędzeń Energetycznych Remak SA	1 057 000	Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości SA	118 152
BIO Planet SA	581 800	Ekopol Górnośląski Holding SA	107 142
Black Point SA	317 279	Talex SA	61 000
Hortico SA	276 008	SFD SA	47 357
Grupa Exorigo-Upos SA	246 600	EO Networks SA	1257
AC SA	209 000	–	–

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 5. Wystąpienia pozostałych kosztów operacyjnych z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych a przychody ze sprzedaży

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 6. Wystąpienia pozostałych kosztów operacyjnych z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych a suma bilansowa

Źródło: opracowanie własne.

Przyczyna aktualizacji wartości niefinansowych aktywów w sprawozdaniu finansowym każdego z tych podmiotów może stać się przedmiotem dalszych badań. Innym kierunkiem badań mogłaby być analiza wysokości kosztów w tej pozycji w porównaniu z innymi kosztami w danej jednostce.

5. Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań wynika, że prawie wszystkie jednostki w większości dostosowały się i sporządziły sprawozdania finansowe za 2016 r. zgodnie z nowymi przepisami ustawy. Jest to bardzo dobry wynik. Użyto sformułowania „w większości”, ponieważ niektóre podmioty nie w pełni zastosowały się do nowego obowiązku sprawozdawczego i w swoich sprawozdaniach finansowych nie ujawniły niektórych pozycji. Zaobserwowano prawidłowość, że zgodnie z nowymi wymogami nieco częściej ujawniano pozycje w rachunku zysków i strat niż w bilansie. W zakresie uzupełniania pozycji zależność ta jest dużo bardziej widoczna: w rachunku zysków i strat uzupełniono aż 25% pozycji ujawnionych (78 z 314 pozycji), a w bilansie – 6% (35 z 572 pozycji). W przeważającej liczbie jednostek pozycje ujawnione zazwyczaj pozostawały jednak puste (75% w rachunku zysków i strat i 94% w bilansie), a pozycje uzupełnione były nieliczne. Maksymalna liczba uzupełnień w sprawozdaniach finansowych badanych podmiotów wyniosła pięć. Można przypuszczać, że to, iż w bilansach jednostek jest tak niewiele pozycji uzupełnionych, jest spowodowane brakiem zaangażowania kapitałowego w innych podmiotach. Jest to prawdopodobne, ponieważ gdy jednostka rozwija działalność, zaczyna sporządzać sprawozdania zgodnie z wymogami MSR, a nie ustawy o rachunkowości. Zatem mniejsze jednostki, podlegające ustawie o rachunkowości, jeszcze mogą nie posiadać zaangażowania w kapitale innego podmiotu.

Zmiany w sprawozdawczości finansowej, które zostały przedstawione w tym opracowaniu, przyczynią się do podwyższenia jakości rachunkowości. Rozwiązaniem, które zasługuje na szczególną aprobatę, jest wprowadzenie do rachunku zysków i strat pozycji prezentujących skutki aktualizacji wyceny aktywów finansowych oraz niefinansowych. Pozwala to użytkownikom na ocenienie, jaki wpływ na wysokość przychodów i kosztów mają czynniki niezwiązane bezpośrednio z działaniami jednostki, a będące jedynie skutkiem niezależnych od niej zdarzeń. Użytkownicy mają też możliwość sprawdzenia, w jakim stopniu aktywa finansowe, w które inwestuje jednostka, są obciążone ryzykiem oraz czy cechuje je duża zmienność wyceny.

Przeprowadzono badania w celu sprawdzenia, czy jednostki wywiązują się z nowego obowiązku sprawozdawczego i czy wpływ wprowadzonych zmian jest zauważalny. Otrzymane wyniki świadczą o tym, że jednostki stosują się do nowym

wymogów, a efekty zmian są najbardziej widoczne w rachunku zysków i strat. Dalsze badania w tym zakresie mogą dotyczyć np. zależności między wielkością kosztów i przychodów z tytułu aktualizacji wyceny aktywów finansowych i niefinansowych a ceną akcji jednostki lub kategorią płynności finansowej, którą cechuje się jednostka w momencie sporządzania sprawozdania finansowego.

W ustawie o rachunkowości wprowadzono też wiele innych korzystnych zmian, które nie zostały omówione w tym opracowaniu, a również wymagają uwagi. Za kilka lat należałoby przeprowadzić badania, by dowiedzieć się, czy jednostki, w wypadku których zostały przewidziane uproszczenia sprawozdawcze, odczuwają faktyczne korzyści z ograniczenia obowiązku sprawozdawczego.

Literatura

- Fałowski W. (2016), *Zmiany w ustawie o rachunkowości wynikające z wdrożenia dyrektywy 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r.*, SKwP, Warszawa.
- Grzybek O. (2014), *Historia i perspektywy rozwoju polskiej rachunkowości na tle rozwiązań międzynarodowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 164.
- Helin A. (2006), *Sprawozdanie finansowe według MSSF. Zasady sporządzania i prezentacji*, C.H. Beck, Warszawa.
- Jaruga A.A. (2002), *Instytucjonalizacja międzynarodowej harmonizacji rachunkowości (w:) Międzynarodowe regulacje rachunkowości. Wpływ na rozwiązania krajowe*, red. A.A. Jaruga, C.H. Beck, Warszawa.
- Kędzior M., Krasodomska J. (2013), *Unia Europejska i dyrektywy z zakresu rachunkowości (w:) K. Grabiński, M. Kędzior, J. Krasodomska, Globalne uwarunkowania rachunkowości. Systemy, procesy, zmiany*, PWE, Warszawa.
- Michalak M. (2016), *Załącznik nr 1 – Rachunek zysków i strat (w:) Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, red. E. Walińska, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Olchowicz J., Płaczala A., Takáts G., Wojas W., Kędziora K., Sobińska E., Zakrzewska J.B. (2016), *Ustawa o rachunkowości z komentarzem do zmian*, INFOR, Warszawa.
- Seredyński R., Szaruga K. (2016), *Komentarz do ustawy o rachunkowości*, ODDK, Gdańsk.
- Soprych M. (2015), *Podmioty powiązane w świetle znowelizowanych przepisów bilansowych (w:) P. Czajor, W. Gos, D. Mikulska, M. Soprych, K. Trzpięta, T. Waślicki, P. Żak, Zmiany w ustawie o rachunkowości. Pytania i odpowiedzi*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Trzpięta K. (2016), *Rachunkowość 2016. Komentarz do zmian ustawy*, INFOR, Warszawa.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1047, 2255, z 2017 r., poz. 61, 245, 791, 1089.
- Wędzki D. (2014), *Podstawy teorii sprawozdania finansowego (w:) Teoria rachunkowości. Podstawa nauk ekonomicznych*, red. M. Dobija, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

Amendment of Accounting Act – Selected Financial Reporting Issues and Assessment of Compliance with the New Reporting Requirements

(Abstract)

The article describes amendments to the Accounting Act due to the implementation of the European Parliament and Council Directive 2013/34/EU. It focuses on changes in financial reporting concerning reporting requirements and the introduction of a new division of links between entities. Research was done into whether entities meet the new reporting obligation. The results show that most of the entities have adjusted to the new regulations, with the greatest impact being seen in the income statement.

Keywords: Accounting Act, financial reporting, participating interests, associated undertaking, value adjustment.